

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

“УКРАЇНА –ЄВРОПА–СВІТ”: ДУМКИ УДОСВІТА

Я ж гадаю, що наша наука
стоїть перед новим витком
свого розвитку, на порозі
якісно нового етапу...

М. Брайчевський

Зчитуючи слова знаного українського історика Михайла Брайчевського замислюєшся, на якому порозі знаходиться історична наука сьогодні? Яка нова якість очікує історичну науку в Україні й загалом історіографію у її широкому тлумаченні? Якими є нові шляхи в минуле?

Нині в Україні набирають потужності університетські наукові середовища, офіційні інституції, покликані служити Клію. Налагоджуються та зміцнюються зв'язки як між ними, так і з відомими європейськими, світовими центрами, окремими вченими-істориками. Проводяться зібрання, усе частіш які тематично мають на меті розглянути спектр питань, починаючи з того “наскільки історія може бути об'єктивною”, підсумувати здобуті досягнення, означити проблеми і перспективи розвитку історичної науки загалом, на фоні новітніх змін, викликів, взаємозалежностей, так і в Україні. З'являються нові дослідження концептуального характеру, викладу джерел, змістового наповнення, т. ін.

У цьому контексті працює заснований у 2008 році Міжнародний збірник наукових праць “Україна–Європа–Світ”, серія: Історія, міжнародні відносини, редколегія якого залучає до наукової розмови фахівців, котрі у дослідженнях торкаються різних аспектів історичного знання, пропагує його використання у практиці реального життя.

“УЄС” цьогоріч констатує 5-річчя, означене виданням 10-го випуску.

5 років, 10 випусків – ще лиш чи уже..? Кожен збірник готувався з особливою енергією, добором матеріалів, співпрацею відомих вчених. До 15-ліття історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (вип. 1), до 90-річчя національно-державного відродження слов'янських країн, 90-річчя Акту злуки УНР і ЗУНР (вип. 2), до 360-річчя Збаразько-Зборівської кампанії, до 150-ліття від дня народження С. О. Смаль-Стоцького, до 20-ліття падіння Берлінської стіни (вип. 3), до 20-ліття утворення Народного Руху України, (вип. 3, 4), до 65-річчя Великої Перемоги (вип. 3), на пошану проф. М. М. Алексієвця (вип. 5, част. 1–2), 20-й річниці Незалежності України присвячується (вип. 6–7), УЄС: творимо історію разом, присвячується Євро-2012 (вип. 9), інші важливі події були у фокусі розгляду на сторінках часопису.

Уже традиційними стали рубрики: студії, Україна в системі міжнародних відносин, дослідження із всесвітньої історії, українська і зарубіжна біографістика, проблеми методології, світові дискусії, історіографія і джерелознавство, історія української і зарубіжної культури, освіти, науки, праці молодих науковців, рецензії та огляди, *nota bene*: мовою оригіналу. Увагу викликали матеріали, вміщені під заголовками: історія в документах, національна освіта: розвиток, проблеми та перспективи, на допомогу викладачам вузів, афористика, проблеми національної ідентичності в сучасних глобалізаційних умовах, методика викладання всесвітньої історії, ін.

Звісно, це лише сходинка, за сприятливих умов, до міжнародної історичної трибуни і конструктивної дискусії, діалогу між істориками. І водночасі, – уже реалізація проекту “Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку”, отримання ISSN 2225-3165. А головне, продовження досліджень науковців кафедри нової і новітньої

історії та методики викладання історії, історичного факультету ТНПУ ім. В. Гнатюка з відомими українськими і зарубіжними ученими.

Як кажуть у народі, Бог любить Трійцю. Є ще й третя дата, якій, власне, присвячений 10-й випуск часопису: 20-ліття історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Ми вітаємо викладачів, студентів, працівників, і радіємо можливості бути!

Щодо конкретики наступних роздумів, не оперувала датами і цифрами, якими послуговується історія. Рубіжний злам, що несе кардинальні зміни в житті суспільства, держави принесла, скажімо, Друга світова війна. Але усі зібрання, покликані з'ясувати узгоджені й спірні позиції істориків, несуть характеристичне значення – зробити сьогодні мудрим і мирним.

Прожити події, власними діями привнесени в історію, і винести досвід, який допоможе розвиватись як державним організаціям, так і кожній людині зокрема. В цьому сила історичної науки. Її вплив на усе те, що відбувається з нами сьогодні. Розкриваючи сторінки і події минулого, збираючи воедино розрізнені фрагменти різних країн і народів, отримуємо картину буття людства, краще розуміємо його перспективи, діємо.

Теоретичні постулати історії засадничо зрозумілі. Її, попри усі дифузії і новітні розмаїття підходів, сталі: якомога повніше представити події минулого, вибудувавши хронологічно причинно-наслідковий механізм буття людини, її еволюції як безпосередньо одиниці природи і соціуму, так і суспільно-державної.

Від історизму Ранке, акцентації на ролі економічного фактора Карла Маркса, культурної історії Карла Лямпрехта, позитивізму Огюста Конта, Герберта Спенсера, Генрі Бокля, і т. д. до метаісторичних синтез Освальда Шпенглера, Арнольда Дж. Тойнбі, ін. – від досліджень лінійного процесу до створення морфології світової історії. Як вписується розвиток історичної науки в Україні та українській діаспорі ХХ ст. у потенціал історичних досліджень фундаментального характеру? Що говорить модерність? – коло питань порядку дня. І як нова ера ХХІ ст. кардинально може змінити ту якість, про яку писав М. Брайчевський?

На сьогодні поріг чутливості історичних досліджень в Україні доволі високий. З'являються нові виклики і, мовлячи термінологією Арнольда Дж. Тойнбі, відгуки, відходи-і-повернення.

Якими шляхами йде зараз всесвітня історія? Нагромаджує потенціал подій, попереджає вибухонебезпечні зриви і злами, які можуть кардинально перебудувати світопорядок дня? Чи є “чорною скринею, що спостерігає події та наслідки, але не здатна визначити, які події викликали ці наслідки” (Нассім Талеб)? І як “з видимого пізнавати невидиме” (Григорій Сковорода)? Усе діло в тім, наскільки людина у всьому багатстві розквіту й кращих сторін зрозуміє ті виклики і загрози, які стоять перед світом, може адекватно на них реагувати.

Слов'янські державотворення, американські колізії, стабільність півночі й ісламські настрої – далеко не повний перебіг на фоні техногенної ситуації і криз, які потрясають життя, незалежно від країни, де живемо. Сюди ж – спроба молодих держав гучно заявити свої права на місце під сонцем чи бодай утвердити за собою це місце. Знання про те, як “жити разом”, є ключовою частиною концепції “м'якої безпеки” (з доповіді Групи видатних осіб Ради Європи “Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХ століття, 11 травня 2011, Стамбул”).

Україна сьогодні перебуває у стані турбулентному. Її мирно потрясає перед виборами. Як дерева восени, які скидають листя, завмирають, щоб навесні знову зацвісти і влітку, яким дано плодоносити, обдарували людей добрим врожаєм, а чи просто радувати око і дозволяти дихати Людині на повні груди.

У збірнику вміщено різноманітну інформацію знань, які є практичними. Бо вони, поповнюючи історіографію, містять ті зрізи людської діяльності, які, перерісши в події, впливали на процеси культурні, економічні, соціальні, політичні у країнах, середовищах, які освоїла людина, і які, взаємовпливаючи й доповнюючи один одного, еволюціонували.

Включаючи ті революції, що, навіть відкидаючи назад, давали змогу осмислити реальність і оздоровитись. Наскільки це було зроблено, настільки дозволяло зробити потужний стрибок чи крок далі. (Далі з Далі. Один наголос на слух чи одна велика літера як часто була міняє суть й іпостась.)

Сьогодні чимало з'являється різнопланових наукових робіт, присвячених конкретно-історичним дослідженням, так і загальним. Людей як професійно, так і любительськи цікавить – що може історія як наука, що значить історіописання в дії. Як те, що довідався, пропустивши крізь обрані засади методологічні, донести до людей. І що таке пам'ять, присутня в кожному, що формується віками. Які механізми вибудування Образу, і головне – як це впливає на ті процеси, що відбуваються нині у сфері державних відносин, взаємин між народами, ближніми і далекими сусідами.

Попри дати і цифри, історія – завжди процес. І це сприйнятна думка в межах сучасного світогляду історика. З іншого боку, мірило його наукового сумління, творчого обдарування, світогляду і наміру.

Історія не лише вчителька життя. Вона його служителька, матриця подальшої долі. Грамотно осягаючи її роль в сучасному світі можна сприймати те, що є. Усе відбувається само по собі? Усе відбувається. Але Людина наділена вибором і суспільні середовища його мають. Історія веде людство, приймаючи усі думки і дії людини, фіксуючи їх, вказуючи шлях. Наскільки осмислено й конструктивно Людина живе, настільки комфортно їй в оточуючому середовищі.

Світ розмаїтий. У цьому його гармонія. Якщо можна сьогодні в пустелі вибудувати надсучасні як на сьогодні міста, за якими майбутнє, то можна розібратись, осмислити ті уроки, той досвід, який несе історія. І спрямувати подальші кроки в напрямку миру, процвітання, використовуючи свободу вибору, яка внутрішньо присутня в Людині.

Сприяти цьому покликаний “УЄС”.

Читайте! Міркуйте! Будьте з нами!

Дякуємо за те, що разом.

Леся Алексівець
головний редактор,
доктор історичних наук,
професор